

MEHMET ÂKİF

Büyük Nâzım Dahî Sanatkâr

Cahid BALTACI

AN'ATI tanımadan Âkîfi, Âkîfi bilmeden, aruz nazımını edebiyatımızda eriştiği son merhaleyi kavramak mümkün değildir. Zira Âkîf, san'atı ile hayatını aynı potada yoğuran ve zühre yıldızı gibi edebiyatımızı aydınlatan son ışığımızdır.

Nâci'den sonra son Osmanlı nesli, iki büyük nazım tanıdı. Biri aradığını bulamamanın ızdırabı içinde kendi helâkını hazırlayan Fikret, diğeri davaların davasına gönül veren Âkîf... Her ikisi de nazımda üstaddılar ve san'atta kemâl Âkîf'tedir. Fakat davâ yönünden kıyas çok güç!.. Bu, zulmetle nuru kıyaslamak gibi bir şey!.. Neslimiz henüz Âkîf'in sesinin üstüne çıkan bir ses «ton» işitmedi ve halâ semâlarımızda onun sesi dolaşmaktaadır:

**Donanma, ordu yürürken muzafferin ileri,
Üzengi öpmeye hasretti garbın elçileri!**

Mısraları, Âkîf'in kulağımızda çınlayan gür sesi, «ton» un son frekansını aşan «hoş sedâ» sıdır.

Ya Çanakkale müdafaasındaki «ton», sanki mehmetçiğin şehâdet mertebesine yükseldikten sonra lâmekanlardan haykırdığı bir ses!..

**Sana dar gelmiyecek makberi kimler kazsın?
Gömelim gel seni tarihe! desem sığmazsın!
Here ü merc ettiğin edvâra da yetmez o kitap...
Seni ancak ebediyetler eder istiâb.**

**Sana gelmez bu ufuklar, seni almaz bu cihad...
Ey şehid oğlu şehid, isteme benden makber,
Sana âğuşunu açmış, duruyor Peygamber.**

Yüksek duygu ve düşüncelerin en güzel ifadecileri olan san'atkârları iki kısmında incelemek mümkündür. Bunlardan bir kısmı hayattan kaçmaya çalışan, ruhlarına tatmin arayan, fakat bir türlü tatmin imkânı bulamayan betbahtlardır. Bunlar, kendi koydukları bir takım kalıplarda tatmin arar ve âfâka yükselemeyip, kendi mahpushânelerinde can verirler. Bizde bunun tipik misâli «san'at san'at içindir» tezini savunan Servet-i Fünûncularda görülür.

Diğeri sınıf ise kendi aczini idrâkle tatmin için sonsuza, yani Allah'a yönelirler. Tarihte dâhi san'atkârlar daima bu gruptan çıkmışlardır. Fuzûli, Sâdi, Mevlânâ, İkbâl ve Âkîf hep bu mecrayı tutmuşlardır. Âkîf sonsuza yücelten ışığı buldu, Kur'an'a sarıldı, teslimiyet aşkını tattı. Bunun için onun san'atı, ne şekil, ne renk, ne heyecan ve ne de sadece duygudur. O, kesret âleminden vahdet âlemine yükselen kırılmaz bir ışıktır.

Seçtikleri mevzu ve kullandıkları malzeme itibarıyla edebiyat tarihimizde şâirlerimiz iki grupta mütalâa edilirler. Daha çok yüksek yaşayışı ve bilgileri konu edinen ve yüksek tabakanın anlayabileceği bir lisanı kullanan divan şâirleri ve halkın içinden çıkıp, onların dilini konuşan halk şâirleri... Âkîf ise divan nazımını ve sade halk lisanını seçmekle her iki kitleye de hitap edebilen tek millî şâirimizdir.

İdeal, zihni daima sonsuza yaklaştıran, ona tatmin imkânları arayan din, ah-lâk, san'at ve ilme ait tasavvurlardır. İdeallerin ulviyetinin dereceleri sonsuzluğa olan nispetleriyle ölçülür. Sonsuzluk karakterini taşımayan tasavvurun ve ideal miyarında yer alamayan san'atın değeri yoktur. Güzel ifade, çekici üslup, san'atta olgunluk, san'atkârda gaye değildir. San'atta gaye, sonsuzluk; kâmil, sonsuzdan gelen akisleri san'atkârda icra ettiği tesirdir. San'at eseri meydana getirmek gayesiyle dolap beygiri gibi kendini zorlayan nazım'a acırım. Zira eserinin hiç bir san'at değeri olmayacaktır... Sana'tta ideal, idealde san'at, işte Âkîf'in san'at cephesi...

Âkîf, başlangıçta san'atını ideale basamak yaptı ve bu basamaklardan yükselerek dâhi san'atkâr oldu. Âkîf'in san'atı Kur'an-ı Kerim'den geçen sonsuzluk idealinde düğümlenir. Onda san'at, Kur'an-ı Kerim gibi bir mucize şâhikasında ör-gülendiği için, onun idealizmi gibi san'atı da çok cephelidir.

Âkif, yedi kitaptan ibaret Safahat'ında, mérhale mérhale gerçek san'ata yükseldi. Hatta yedinci kitapta san'atın dahi ifadeden âciz kaldığı, gerçek huzuru arayan bir velî gibi Yunus'un, Mevlânâ'nın hazzını tatmaya çalıştı. Safahat, Âkif'in ruhuyla beraber yükselen san'atının çeşitli safhalarıdır. İlk iki kitap, çıraklık, altıncı kitaba kadar kalfalık ve onu takip edenler de ustalık devridir (1). Bu safhalar âdetâ Sinan'ın çıraklık devrinde inşa ettiği Şehzâde-başı, kalfalık devrinde yaptığı Süleymaniye ve ustalığında yükselttiği Selimiye camilerine benzer (2).

Yedi kitap içinde «Âsım» adını verdiği altıncı kitap, Safahat içinde bir altın penceredir. Bu pencerede şâirin san'atını, felsefesini, iman salabetini ve yapmak istediği gerçek inkılabı görürüz. Şâir bu idealini «dört başı mâmur» Âsım'la senbolleştirerek san'atta gerçek şahsiyeti âbideleştirdi. Âsım, bir aktör veya bir roman kahramanı değil, bütün varlığını davasına adayan bir İslâm mücahididir.

Yedinci kitap, hakka ilticanın arandığı mistik bir kapıdır. Burada hayatın olduğu kadar, düşüncenin, duygunun ve san'atın berraklaştığı, ideale en çok yaklaştığı görülür.

San'atkârın eserinde büyük bir yer işgal eden ifade, doğrudan doğruya san'atkârın hayatı ve duygularıyla ilgilidir. Ömrünü dertler arasında, birbir mücadele ile geçiren, onların ıztıraplarını ruhunda duyan ve onlara bir merhem olmaya çalışan insan, büyük insan; O çileli hayatın terennümünü yazan şâir, üstad şâirdir. Âkif, koca bir imparatorluğun param parça olduğu bir devirde yaşamış, hayatını muz-taripler arasında geçirmiş, onların yaralarında ciğeri yanmış bir halk şâiridir:

Kanayan bir yara gördüm mü yanar tâ ciğirim

Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim.

Adam aldırma da geç git diyemem, aldırırım.

Çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar kaldırım.

Âkif'e göre san'at cemiyet içindir ve san'atkâr cemiyetin hâdimidir. Onun ikinci kitaptaki muhavere Seyfibaba manzumesi san'atın fazilete hizmetinin bir şaheseridir:

Ortalık açmış, uyandım. Dedim, artık gideyim,

Önce amma şu fakir âdemi memnun edeyim.

Bir de baktım ki: Tek onluk bile yokmuş kesede;

Mührüm boynunu bükmüş, duruyormuş sade!

O zaman koptu içimden şu tahassür ebedi:

Ya hamîyyetsiz olaydım, ya param olsaydı!

San'atına büyük tesiri olan hayatı ise, san'at anlayışının da terennümü olan şu mısralardadır:

Safahatımda evet, şiir arayan hiç bulamaz;

Yalnız, bir yeri hakkında «hazindir işte bu!» der.

Küfe?

— Yok,

— Kahve?

— Hayır

Hasta?

— Değil,

— Hangisi ya?

Üçbuçuk nazma gömülmüş koca bir ömr ü heder.

Gerçekten Âkif, hayatını şiiriyle meczeden ve san'atı ile terennüm eden bir şâirdir. O, safahatını sadece duymamış, bizzat yaşamıştır.

San'atına tesir eden ruh haline örnek ise şu mısralarda en güzel ifadesini bulur:

Utandım ağlayarak, ağladım utanmayarak!

Âkif'in şiirlerinde görülen iniş ve çıkışlar, onun san'atına has, bir hususiyettir. Bu öyle bir özelliktir ki, şiiri, dış kalıpları ve mânasıyla dalgalandırır. Heyecanlı mısralarda aruzun hareketli bahirlerini, durgun mısralarda mânasına uygun bahirler yer alır (3). Bu, âdetâ bir sandalın dalgalı bir denizdeki iniş, çıkış ritmine benzer.

Sert ifadelerinde:

fâilâtün, fâilâtün, fâilâtün, fâilün

veznini;

Müslümanlık nerde! Bizden geçmiş insanlık bile...

Âdem aldatmaksa maksat, aldanan yok, nâfile!

Kaç hakiki müslüman gördümse, hep makberdedir;

Müslümanlık, bilmem amma galiba göklerde!

İstemem, dursun pâyânsız mefâhir bir yana...
Gösterin ecdâda az çok benziyen bir kan bana!

Fikri şiirlerinde:

Mefâilün, mefâilün, mefâilün, mefâilün

veznini;

Şu sessiz kubbenin altında insandan eser yokmuş!

Diyorduk: «Bir buçuk milyar!» Meğer tek bir nefer yokmuş!

Sofiyâne duyuşlarında:

Feilâtün, feilâtün, feilâtün, feilün

veznini kullanmıştır.

En üstün san'at, en güç erişilebilen san'attır. Herkesin çıkabildiği dağ, yüksek değildir. Âkif, daima san'atta güçlüğü kolaylıkla ifade etti.

Bazı san'atkârlar, şiirde nazmı öne alır, mevzuu ihmal ederler. Bazıları da bunun tam aksini yaparlar. Heriki halde de meydana getirilen eser nâkıstır. Âkif, mevzuu öne aldı, fakat nazmı ihmal etmedi. Onu ifade edebilecek nazmı aradı. Bu karakteriyle Âkif, ne yalnız nâzım, ne de sadece mevzu şâiridir. O, san'atta nazmı, sesi, tonu aradı. «aruzun orkestrasyonunu yaptı» (4) ve bütün bunlarda bize kendi sesini dinletti. San'attaki bu iki esas unsuru birleştiren, onların sentezini yapan ve aruzu pürüzsüz bir tabiilikle dilimize en güzel bir şekilde tatbik eden tek ressam —şâirimizdir—.

Büyük san'atkâr geniş bir fikir, duygu denizinde yaşar. O kadar ki, düşündükleri ve duyduklarının tümünü anlatmaya ne kalemi, ne de ömrü vefâ eder. Belki ancak onların cüzi bir kısmını bize sunabilir. Bunun içindir ki, bütün büyük san'atkârlar muztariptirler. Âkif'te bu, son haddine ulaşır:

Benim de kalb-i harâbümde duyduğum hicran,
Henüz duyulmadı, mızrabımın lisanında.

.....
Ağlarım, ağlatamam, hissederim söyleyemem;

Dili yok kalbimin, ondan ne kadar bizârim!

SİNAN nasıl mermere İslâmın ruhunu nakşetti ve onu dile getirdiyse, Âkif de nazma ses güzelliğini soktu ve onunla mûsikimizi inletti. Safahatın ilk kitabında:

Safahatımda şiir arıyorsan, arama;

Yalnız bir yeri vardır ki, hazindir, göster!

— Küfe?

— Yok,

— Kahve?

— Hayır,

— Hasta?

— Değil,

— Ya hangisi?

Üç buçuk nazma gömülmüş koca bir ömr-i heder
şeklinde hiç kusuru olmayan kafiye ile yazdığı halde Âkif için son şekil değildir. Ve onu, diğer tab'ında şöyle değiştirecektir.

Safahatımda evet, şiir arayan hiç bulamaz!

Yalnız bir yeri hakkında «hazin işte bu!» der.

— Küfe?

— Yok,

— Kahve?

— Hayır,

— Hasta?

— Değil,

— Ya hangisi?

Üç buçuk nazma gömülmüş koca bir ömr ü heder

En büyük fazilet, insanın kendi kusurunu görebilmesidir. Bu, san'atkârdan olursa daha büyüktür. Âkif ömrü boyunca bu yolda yürüdü, kendi kendinin münek-kidi oldu. Bunun içindir ki, nazımda pürüzsüzlüğü, san'atta sonsuzu gaye edindi. Safahatta değiştirdiği birçok mısralar, onun san'atındaki titizliğini ve güzeli arayışını gösterir. Hatta matbaada basılırken bile manzumeleri değiştirdiğinin gözden kaçmayışı, onlari san'atkâr ruhun derinliğini gösterir. Zaten bunu kendisi de «eğer akşam yazdığım şiirleri sabahları yırtmasaydım, kütüphaneler, benim şiirlerimle dolardı.» (5) demekle ifade etmişlerdir. Onun bu husustaki kıstası şu idi. «Beni bile tatmin etmeyen eser, başkalarını nasıl doyrabilir?» (6).

Kudretli san'atkâr ferdi heyecanlarını başkalarına doğrudan doğruya intikal ettirebilen ve onlara aynı heyecanı duyurabilen san'atkârdır. Mehmed Âkif bunu muvaffakiyetle başardı. «Bülbül» ü, «Çanakkale Şehitleri» ni okurken veya dinlerken aynı heyecanı duymamak mümkün değildir. Bu bakımdan Âkif edebiyatımızda kendine mahsus kürsü kuran bir heyecan şâirimizdir (7).

Samimiyet san'atkârda aranacak esas unsurlardan biridir. Bu hasletten mahrum olan san'atkârın eseri, unutulmaya mahkûmdur. Âkif, bütün eserlerini, samimiliğine borçlu olduğunu söyler ve tevazuun erişilmesi kolay kolay mümkün olmayan örneğini verir:

Ne hüviyette şu karşımdaki duran eş'arım;

Bir yığın söz ki, samimiyeti ancak hüneri;

Ne tasannu bilirim, çünkü ne san'atkârım,

O, tasannuya uğraşmadı, fakat san'atın en güzelini terennüm etti.

Âkif nazım tekniği bakımından umumiyetle san'atını iki şekilde örgüledi: Didaktik, lirik (8). Fikir olarak da İslâm rasyonalizmine bağlıdır (9). Âyet ve hadislerin tefsiri mahiyetinde olan şiirlerinin çoğu didaktiktir. «Süleymanye Kürsüsünde», «Fatih kürsüsünde», «Hakkın sesleri» ve bazı hatıralarında hep bu tarzı kullanmıştır.

Vecd ve aşk içinde yazdığı bir takım şiirleri de vardır ki, bunlar Âkif'deki lirizmin en güzel örnekleridir. «Leylâ, Gece, Hicran, Secde» bu şekilde yazılmışlardır. Leylâ hariç diğerlerini hep Mısır'da yazmıştır (10).

Âkif, gerek lirik, gerek didaktik ve gerekse epik şiirlerinde çoğu zaman aruz vezninin mesnevi şeklini kullanmış, «tasvir» ve «tahkiye» ile örgülemiştir (11). Bununla beraber son Safahata ilâve edilen kıt'alar ve muhavere hikâyeler tarzındaki muhtelif şiirleri onun nazım tekniği bakımından da çok cepheli olduğunu gösterir.

Âkif, ondokuz yaşında Zeynep'in türküsüne nazire olarak yazdığı hece vezni ile birinci Safahatın ellinci sayfasındaki «Bayram» manzumesi içinde kullandığı hece vezni hariç, bütün şiirlerinde aruz veznini kullanmıştır (12). Fakat bu, onun hece veznine düşman olduğunu göstermek. Bunu bizzat kendisi bazılarının aruz vezninden korktuklarını halbuki aruzun kendisinden korktuğunu ve şâyet Ziya Gökalp bey kızmaya Türk gençliğine örnek olacak hece vezni şiirler yazacağını söylemekle bâriz bir şekilde ifade etmişlerdir (13). Ona göre şiirde asıl olan manadır. İster hece, ister aruz vezni olsun mana ifade etmiyorsa boştur. Aruz veznini tercih ettiği aruzun daha çok gelişmiş olmasından ve ona olan an'anevi bağlılığından (14).

San'atın zirvesine yükselen büyük şâir Âkif, edebiyatımızda velud şâirlerimizin başında yer alır. Yedi ciltlik Safahatında takriben 12 bin mısra nazmetmiştir; yani 6 bin beyit. Birinci Safahatta 3 bin, ikinci Safahatta bin, üçüncüde beşyüz dördüncüde bin sekizyüz, beşincide binaltı yüz,, altıncıda ikibin beşyüz, yedincide binbeşyüz, beyt kullanmıştır (15). Son devirde hiç bir şâirimiz bu kuvvette ve bu kadar çok manzume kaleme almamıştır.

GERÇEK san'atkâr her şeyi tabiatta olduğu gibi hakıyla görebilen san'atkârdır. Âkif eserlerinde daima realist olmanın örneklerini verdi:

Sözüm odun gibi olsun, hakikat olsun tek.

Çok cepheli Âkif'in en çok muvaffak olduğu sahalardan ikisi de tasvir ve teşbihtir. Edebiyatımızda bu kadar canlı tasvir ve teşbihlere rastlamak güç, hatta mümkün değildir. Bunlar içinde «Mahalle kahvesi» yalnız bizim edebiyatımızın değil, dünya edebiyatının bir incisidir:

Çamurlu bir kapı, üstünde bir deyimli delik;

Önünde tahta mı, toprak mı? sorma, pis bir eşik

Şu gördüğün yer için her ne söyleyen caiz;

Ahırla farkı: O yemliklidir, bu yemliksiz!

Zemini yüz sene evvel döşeme malta imiş...

«İmiş» le söylüyorum, çünkü anlamak uzak iş,

O bir karış kirin altında hangi maden var?

Tavan açık kuka renginde; sağlı sollu duvar,

Mavun cilâsına batmış tütünle nargileler;

Duman ocak gibi çıkmakta çünkü her lüleden,

Dikilmi şortaya boynundan üstü az koyu al,

Vücudu kapkara, leylek bacaklı bir mangal.

Şu var ki, bilmeyen insan görürse birden eğer,

«Balıkcının kara saçtan yapıma heykeli!» der.

Mehrum bunu bir sohbetinde şöyle anlatır: «Benim şiirimde öyle yüksek hayaller bulunmaz. Ben şiirde hayale dalmam. Ben, âdi şeylerden bahsederim. Meselâ bu taş, ona taş derim. Hacer-i semâvi demem. Bu tahta, ona tahta derim. Taht demem. Eşyanın hakikatlarını hayal kuvvetiyle değiştirip, mâ tefkattabia bir şekle koymam, her şeyi olduğu gibi görür, görüldüğü gibi tasvir ederim (16).

Diğer bir sohbetinde de merhum, eserleri içinde en çok Mahalle kahvesini beğendiğini ifade eder: «Bence en güzel yazdığım eserlerimin biri, Mahalle kahvesidir. Çünkü o şiirde bir mahalle kahvesinde olan şeyleri, olduğu gibi görürsünüz. Hatta muayyen bir kahve tasvir ettim, kahve sahibine o şiiri okudukları zaman:

— Bu herif muhakkak böyle yerlerde yetişti, demiş.

Bence, şiirlerimin bir vasfı her şeyi olduğu gibi görmek ve göstermektir.

Âkif'in aruza olan vukufu da harikulâdedir. O kadar ki, âdeta onun elinde aruz bir «tüleci çamuru» dur. Onu istediği şekilde ve hiç güçlük çekmeden kullanabilir. Bunun içindir ki o, eserini selh-i mümteni (17) ile yazmıştır. Bu hususiyetindedir ki, edebiyatımızda Âkif, şiirle resim çizmiştir. Bu bakımdan Safahat Âkif'in elinde fırça ile cemiyetimizin dertlerini tablolastırdığı bir milli hayat albümüdür.

Edebiyatımızda Âkif, hikâyeyi nazma sokan ve muhavere tarzı şiiri muvaffakiyetle başaran en ileri san'atkârimızdır. Eserlerinin bir çoğu karşılıklı konuşma şeklindedir. «Küfe» bunlar içinde en çok şöhrete ulaşmıştır (18).

Bir hamal küfesiymiş... acep kimin derken,
Onüç yaşında kadar bir çocuk öteden;
Gerildi tekmeyle indirdi öyle bir küfeye,
Teker, meker küfe bitâb düştü tâ öteye.

— Benim babam, senin altında öldü, sen halâ,
Kuruntu ile yat sokağın ortasında böyle daha,
O anda karşığı evden bir orta yaşlı kadın
Göründü:

— Oh benim oğlum, gel etme kırma sakın,
Ne istedin küfeden yavrumsu? ağzı yok, dili yok...
Baban sekiz sene kullandı... hem de derdi ki «çok»
Uğurlu bir küfedir... kalmadım hemen yüksüz»
Baban gidince kaldı âdeta öksüz,
Onunla besleyeceksin ananla kardeşini,
Bebekmişin daha öğrenmedin mi sen işini?
Dedim ki ben de:

— Ayol dinle annenin sözünü,

Fakat çocuk bana haykırdı, ekşitip yüzünü.

— Sakallı yok mu işin? git cehennem ol şuradan

Ne dırlanıp duruyorsun, sabahleyin oradan.

YEDİ ciltlik Safahatıyla edebiyatımızda büyük bir şiir antolojisi meydana getiren Âkif, bütün Safahatı değil, sadece Bülbülü ve Necid çöllerini yazsaydı yine muvaffak bir san'atkâr ve yalnız Çanakkale'yi terennüm etseydi, yine milli şair sayılacaktı (19).

Canlıda ruh ne ise, san'atta da asalet odur. Kozmopolit eserler hiç bir san'at değeri arzetmezler. Âkif, san'atta daima bunu aradı, ve san'at dünyasında âbideleşen bir uslub meydana getirdi:

O başka... sorsalar, uslub için şudur denemez.

Asalet olmalı san'atta evvel;: Bu melez.

Hayır melez değil... belki birçok uslubun

Halita hâli ki, tahlile kalkışılca: uzun!

Nevib eser arıyorsan: sebile bak, işte...

Taşıp taşıp dökülürken o şi'r-i berceste,

Safayı fitrat şahid ki tertemiz aslı;

Damarlarında yüzen kan, can da Osmanlı!

Görüp bu çüşüşü san'atta, ruh-i ecdâd,

Biraz sıkımalı şehrin, sıkılmaz evlâdı!..

Büyük nazım Âkif, nazım anlayışını şu teşbihle anlatır: Cümle teşkili, şöyle bir aile teşkiline benzer. Kelimeleri bir biriyle evlendirirken vücudlarındaki sıhhat ve kuvvete çok dikkat etmek lâzımdır. Çürük ve zayıf vücudlu ana ve babadan cılız

ve cansız bir yavru doğacağı gibi, sağlam ve gürbüz anne ve babadan da kanlı, canlı, güçlü çocuklar meydana gelir.»

Cümlelerin kelimeleri anne, baba gibidir. Mazmun da doğan yavru yerindedir. Yanyana getirilen kelimeler iyi seçilmez, kuvvetli olup olmadıklarına dikkat edilmezse mahsul-ü izdivaçları olan mâna; maksat mazmun yavruları cansız, cılız, çürük vücudlu doğar ve solgun cehreli yaşar (20).

Bütün bunlardan sonra kat'iyetle deriz ki, bayrakla kefenlenen tek büyüğümüz Âkif (21), kuvvetli değil, edebiyatımızda hiç kimsenin kürsüsüne yükselemediği (22) dehşetli bir nazımdır (23).

Mevzun düşürür, saçmayı bir saçma adam var,

Mazmun sayıklar gibi manzumê sayıklar.

Hayatıyla meczettiği san'atı ise, gerek ideal, gerek mevzu ve gerekse san'atın bütün unsurlarını başarı ile kullanmanın üstünde bir karakter arzeder ki, o, sadece Âkif'e aittir. Edebiyat tarihi, Âkif'ten daha büyük bir İslâm ve Türk şairi tanımaz (24). Âkif san'atın zirvesinde taht kuran bir san'atkârdır. Bunun için diyoruz ki onun san'atı, ne şekil, ne renk, ne heyecan ve ne de sadece duygudur. O, kesret âleminde vahdet âlemine yükselen kırılmaz bir ışıktır.

(1) Nureddin Topçu, Mehmed Âkif, Milliyetçiler Derneği yay. N. 14 biyografiler 2, İst. 1961 Belediye Kütüp. K/3325

(2) Aynı eser.

(3) Âkif Safahatı yazarken muhtelif aruz bahirlerini kullanmıştır. Güzel bir araştırma yapan Fevziye Abdullah Tansel, Âkif'in onbir çeşit vezin kullandığını, ve yine bu hususta iyi bir araştırma yapan M. Behçet Yazar da merhumun ondört vezin üzerine Safahatı yazdığını söylemektedir.

A. Ziya Tansel'e göre, Âkif'in kullandığı vezinler:

- 1) Mefâilün, mefâilün, mefâilün, mefâilün,
- 2) Feilâtün, feilâtün, feilâtün, feilün
- 3) Fâilâtün, fâilâtün, fâilâtün, fâilün
- 4) Feülün, feülün, feülün, feül
- 5) Müfteilün, müfteilün, müfteilün, müfteilün
- 6) Müfteilün müfteilün, fâilün

Mürekkep vezinler:

- 1) Mefâilü, mefâi, mefâilü, feülün
- 2) Mefâilün, feilâtün, mefâilün, feilün
- 3) Mefülü, mefâilün, feülün
- 4) Feilâtün, mefâilün, feilün
- 5) Müfteilün, fâilün, müfteilün, fâilün

(Fevziye Abdullah Tansel: M. Âkif Hayatı ve Eserleri. Şehir Mat. İst. 1958, Belediye Küt. K/2975 s. 169-172).

M. Behçet Yazar da şu vezinleri kullandığını yazıyor:

- 1) Feilâtün, (Fâilâtün) feilâtün, feilâtün, feilün
- 2) Mefâilün, feilâtün, mefâilün, feilün
- 3) Mefâilün, mefâilün, mefâilün, mefâilün
- 4) Fâilâtün, fâilâtün, fâilâtün, fâilün
- 5) Mefülü, mefâilü, mefâilü, feülün
- 6) Feilâtün, (fâilâtün) mefâilün, feilün
- 7) Mefülü, fâilâtü, mefâilü, fâilün
- 8) Mefülü, mefâilün, feülün
- 9) Mütefâilün, mütefâilün
- 10) Mefâiletün, mefâiletün
- 11) Rübâi vezni
- 12) Feülün, feülün, feülün, feül
- 13) Müfteilün, müfteilün, fâilün
- 14) Müfteilün, fâilün, müfteilün, fâilün

(M. Behçet Yazar, Mehmet Âkif hakkında bir tetkik. M. Âkif Hayatı, Eserleri, ve 70 Muharririn Yazıları. s. 150-154 Toplayan Eşref Edip Âsar-ı İlmiye Kütüp. Neşr. «1357, 1938» Belediye Küt. K/4014).

(4) Mithad Cemal Kuntay: Âkif'in San'atkâr Tarafı Hakkında Notlar 1965, Saf. 6, basım İst.

(5) Mehmed Âkif'ten Hatıralar. «Eşref Edip».

- (6) Aynı eser.
 (7) İsmail Habib Sebük, M. Âkif, Hayatı, Eserleri ve 70 Muharririn Yazıları.
 (8) Prof. Ali Nihad Tarlan, M. Âkif Hak. Tetkik. M. Âkif, Hayatı, Eserleri ve 70 Muharririn Yazıları.
 (9) Nevzat Ayas, Aynı eser.
 (10) Fevziye Abdullah Tansel, M. Âkif, Hayatı Eserleri, Kanaat Kitaevi, İst. 1945, Belediye Kütüphanesi K/2975.
 (11) Ali Ekrem. Mehmed Âkif, Hayatı, Eserleri ve 70 Muharririn Yazıları.
 (12) Âkif'in kullandığı nazım şekilleri:
 1) Mesnevî tarzı: Manzumelerinin ekserisini bu vezinle yazmıştır.
 2) Muhammes: Mezarlık şiirini bununla yazmıştır. Safahat Sh. 47, İstibdat, Sh. 103, Ezanlar manzumesinin ilk kısmı Sh. 125, Bir Mersiye Sh. 135, İslâm Diyarı ilk kısmı Sh. 8 hep bu vezinle yazılmışlardır.
 3) Gazel: Yedinci Safahatta: Ne Eser, Ne Semer, Sh. 70, birinci Safahatta Bir Mersiye Sh. 133.
 4) Müseddes: Birinci Safahatta Merhum İbrahim Bey manzumesi sh. 70.
 5) Kıt'a: Mezar kitâbesi, sh. 168, Gül ve Bülbül sh. 169, bir iki tercüme, sh. 169, Yemişçi İhtiyar, sh. 191, İtiraf, sh. 191, üçüncü Safahatta Hazin Bir Mevlut Gecesi, sh. 45, yedinci Safahatta Hüsrân sh. 5, kıt'alar, sh. 61, yine kıt'alar, sh. 81, Mehmed Ali'ye, sh. 15.
 6) Rübâi: Vahdet manzumesinin son beytinde kullanılmıştır:
 Nisyâne çıkan yolda mı kaldın gümrâh?
 Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh

Safahat 7. sh. 487)

- (13) Mehmed Âkif'ten Hatıralar. Eşref Edip.
 (14) Fevziye Abdullah Tansel. M. Âkif Hayatı ve Eserleri.
 (15) M. Behçet Yazar. M. Âkif Eserleri ve 70 Muharririn Yazıları, sh. 473.
 (16) Mehmed Âkif'ten Hatıralar: Eşref Edip.
 (17) Eşref Edip, Mehmed Âkif, Hayatı, Eserleri ve 70 Muharririn Yazıları.
 (18) Fevziye Abdullah Tansel. Mehmed Âkif, Hayatı, Eserleri.
 (19) Abdülkadir Karahan. M. Âkif, yazarlar: N. Atsız, M. Turhan Tan, Dr. İhsan Abdurrahman Konuk, Nâmık, N. Salih, M. Kemal Ergenokon, Ahmed Rûhî, Necmi Gözen, Muzaffer Kemal. Toplayanlar: M. Sencer, N. Salih. Bozkurt Basımevi, İst. 1937, Belediye Küt. K/696.
 (20) M. Âkif'ten Hatıralar, Eşref Edip.
 (21) Fethi Tevetoğlu. M. Âkif, Hayatı, Eserleri ve 70 Muharrirlerin Yazıları.
 (22) Prof. Fuad Köprülü. M. Âkif, Hayatı Eserleri ve 70 Muharririn Yazıları, Sh. 349.
 (23) Prof. Ali Nihad Tarlan, M. Âkif, Hayatı, Eserleri ve 70 Muharririn Yazıları.
 (24) Cenap Şahabeddin. Aynı eser.

BİBLİYOGRAFYA

- 1 — Safahat: M. Âkif Ersöy.
 2 — M. Âkif Hayatı, Eserleri ve 70 Muharririn Yazıları: Eşref Edip, Âsar-ı İlmîyye Kütüphanesi neşriyatı (1357, 1938), Belediye Küt. K/4014.
 3 — M. Âkif: Milliyetçiler Derneği yayınları: 14, biyografiler 2, İst. 1961, Belediye Küt. K/3325.
 4 — M. Âkif Hayatı ve Eserleri: Fevziye Abdullah Tansel, Kanaat Kitabevi, İst. 1945, Belediye Küt. K/654.
 5 — Mehmed Âkif, Safahat ve Mekan: Neriman Öztürkmen, Şehir Matbaası İst. 1953, Belediye Küt. K/2975.
 6 — M. Âkif Hayatı, Eserleri ve İdealleri: Cemil Sena Ongün: Şemsi Paşa Küt. K/1533.
 7 — M. Âkif İslâmcı Bir Şairin Romanı: M. Emin Erişirgil, Şemsi Paşa Küt. K/5509.
 8 — M. Âkif İstiklâl Şairi: Mithat Cemal Kuntay, Şemsi Paşa Küt. K/2854.
 9 — M. Âkif: Ragıp Tunçgor: Şemsi Paşa Küt. K/5342.
 10 — M. Âkif Safahat ve Mekan: Neriman Malkoç, Şemsi Paşa Küt. K/6268.
 11 — M. Âkif ve Cemiyetimiz: Doç. Dr. Faruk Kadri Timurtaş.
 12 — M. Âkif: Toplayanlar: M. Sencer, N. Salih, Bozkurt Basımevi, İst. 1937, Belediye Küt. K/696.

Sorunuz Söyliyelim

YENİDEN BAŞLARKEN

Ramazan ARSLANBABA

BİR süre zaruri çıkamayıştan sonra İslâm Medeniyeti yeniden çıkıyor, elhamdülillâh.
 Cenab-ı Hakkın tevfikına mazhar olduğumuz nisbette ve sürece bu sahifelerde muhterem okuyucularımızın sorularına cevap arz etmeye çalışacağız. «Sorunuz Söyliyelim» bölümü mutlak olarak sorulacak her sâile cevap sunmak istek teâmül ve teahhüd ile konulmuş bir bölümdür. Biz de şüphesiz bu teahhüd ve geleneğe uyarak, vâki sâilleri cevaplandırmaya çalışacağız.

Ancak, İslâmî konularda sâil sorma mes'elesi ile ilgili olarak değerli okuyucularımızdan şimdiden bazı isteklerimiz olacak; «İslâm Medeniyeti Sorunuz Söyliyelim» sahifesi P.K. 1315 Sirkeci — İstanbul» adresine sâil yollarken şu hususları unutmamalarını istihham edeceğiz:

1 — Her sâil bir amel ve aksiyona, bir hayr ve haseneye mesned, malzeme ve sermaye olmalıdır. İlim, ilim için değil, gaye içindir. Bir şeyi bilmenin hazzını o bilgi ile bir iş işlemenin suuru ile süsleyip olgunlaştırmayacaksak; niye sorup niçin öğreneceğiz? İşte böyle kendisi ile amel olunmayacak ve olunmakta olan bilgileri kasederek Peygamber Efendimiz: Allahım, faydasız bilgiden sana sığınırım.» (1) buyurmuşlardır.

2 — İslâmın bütün ilim dalları ile birlikte hayatımızı en çok nurlandırması gereken şu'besi sünnete kemâliyle müstenid bir fıkıh ruh ve şuurudur. Bu ruhun seâdet devresindeki kadar canlı bir yaşamı hâğe kavuşması, insanımızın en çok muhtaç olduğu bu gününün ve yarınının (bugün dünya, yarın âhiret) mutluluk kaynağına kavuşması olacaktır. Tefakküh eden tesessuk eder (fıkıh ile meşgul olan yoldan sapar) demek, ne büyük gaflet ve ne büyük bir cinayettir. Rasûlü Mübeccel (S.A.V.) «Allah (Teâlâ) kimin için hayr